LAUSUNTO

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin (KAA 5/2021 vp) ja Lakialoite laiksi rikoslain 21 luvun muuttamisesta (LA 12/2019 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Koulukiusaaminen ja -väkivalta ovat vakavia ongelmia, jotka aiheuttavat lapsille ja nuorille pitkälle aikuiselämään kantavia traumakokemuksia. Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan viikoittain koettu kiusaaminen on melko vähäistä lukiokoulutuksessa: viikottaista kiusaamista on kokenut 1,1 prosenttia lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista. Silti yksikin kokemus on liikaa. Toisaalta nuoret ovat viestineet SLL:lle, että etäopetusaikana kiusaaminen väheni kontaktien vähenemisen myötä. Viikoittaisten kokemusten vähäisyydestä huolimatta noin 8,4 prosenttia lukiolaisista on kertonut, että on tullut jossakin vaiheessa lukuvuotta kiusatuksi. Lukiolaisbarometrissa 2019 ilmeni, että lukiolaisista vähintään satunnaisesti on tullut kiusatuksi 13 prosenttia toisten opiskelijoiden toimesta ja 7 prosenttia opettajien toimesta.

Kiusaamisen kokemukset ovat moninaisia, ja ne ovat myös sukupuolittuneita. Kouluterveyskyselyn mukaan tytöt kokevat enemmän seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, kun taas pojilla on enemmän fyysisen uhan kokemuksia. Vähemmistöasema vaikuttaa myös, sillä esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on muita enemmän kokemuksia kiusaamisesta, väkivallasta, syrjinnästä ja häirinnästä.

Kuluneella hallituskaudella opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. SLL kannattaa ohjelman täysimääräistä toteuttamista ja toimenpiteiden saattamista täytäntöön mahdollisimman nopeasti. SLL on myös pääosin tyytyväinen lukiolakiin ja muihin koulutuslakeihin tehdyistä muutoksista (HE 127/2021 vp), joiden avulla kiusaamiseen voidaan

jatkossa puuttua tehokkaammin, mutta olisi toivonut vahvempaa puuttumisvelvoitetta sekä täysi-ikäisten huomioimista.

Kansalaisaloite kouluväkivallan kirjaamisesta rikoslakiin (KAA 5/2021 vp)

Kansalaisaloitteessa esitetään, että kouluväkivalta sisällytettäisiin omana rikosnimikkeenään rikoslakiin ja että aiheeseen liittyviä lainsäädäntömuutoksia ryhdyttäisiin valmistelemaan.

SLL kannattaa lainvalmisteluun ryhtymistä. SLL:n tavoitteena on, että kouluväkivaltatapauksissa sovellettaisiin rikoslakia sekä käytettäisiin sen termistöä, sillä kaikenlainen kiusaaminen, häirintä ja syrjintä ovat väkivaltaa. Väkivallan tekoihin on suhtauduttava sekä kouluissa että muualla rikoksina. Koulujen ja oppilaitosten tulee olla kaikenmuotoisen väkivallan, syrjinnän, häirinnän ja rasismin vastaisia paikkoja, ja niiden ilmapiirin on oltava avoimia, turvallisia ja välittäviä. Näiden toimintaperiaatteiden tulee näkyä kouluympäristössä läpi lukuvuoden, ja periaatteiden vakaviin rikkomuksiin tulee olla myös tarvittavat lainsäädännölliset välineet käytettävissä.

SLL:n näkemyksen mukaan aloitteella pyritään helpottamaan koulujen ja oppilaitosten henkilöstön mahdollisuuksia puuttua havaitsemaansa henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan sekä selkeyttämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Nykyisellään on epäselvää, mitä kunkin viranomaistahon tulisi kiusaamistapauksissa tehdä. Vaihtelevat käytänteet johtavat oppilaiden ja opiskelijoiden eriarvoiseen kohteluun.

SLL esittää mahdollista jatkovalmistelua varten, että Suomeen perustetaan oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun virka, jonka avulla voitaisiin valvoa kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumista sekä esi- ja perusopetuksen oppilaiden ja toisen asteen opiskelijoiden oikeusturvan ja hyvinvoinnin toteutumista kouluissa ja oppilaitoksissa. Valtuutetulle olisi mahdollista kannella koulujen ja oppilaitosten kurinpito- sekä työrauhalainsäädäntöä koskevissa asioissa. Valtuutetun valvonta- ja muista tehtävistä säädettäisiin lailla. Uusi virka kokoaisi yhteen hallinto-oikeuden, aluehallintovirastojen, lapsiasiavaltuutetun ja oikeusasiamiehen voimavaroja.

Kouluväkivallan kirjaaminen rikoslakiin vahvistaisi opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Se myös tukisi koulujen ja oppilaitosten työtä turvallisemman opiskeluympäristön luomiseksi sekä korostaisi kouluväkivallan vakavuutta ja tuomittavuutta. SLL peräänkuulutti jo lukiolain ja muiden koulutuslakien muutosten (HE 127/2021 vp) yhteydessä, että opettajien ja rehtoreiden velvollisuutta puuttua kouluväkivaltaan vahvistettaisiin, sillä nyt on säädetty ainoastaan alaikäisiä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta huoltajille.

Lakialoite laiksi rikoslain 21 luvun muuttamisesta (LA 12/2019 vp)

Kansanedustaja Heinosen lakialoitteessa ehdotetaan, että koulukiusaaminen kirjattaisiin rikoslakiin omana rikosnimikkeenään, jossa rangaistavia olisivat teot, jotka jo nyt täyttävät rikoksen tunnusmerkistöt ja ovat osa koulukiusaamista. Aloitteen mukaan koulukiusaamiseen syyllistynyt voitaisiin tuomita sakkoon, jollei muualta laista löydy tekoon ankarampaa rangaistusta.

SLL ei kannata lakialoitetta sellaisenaan eikä pidä keskeisimpänä ratkaisukeinona koulukiusaamiseen ja -väkivaltaan rangaistusperusteiden koventamista. Sakkorangaistus ei todennäköisesti auta koulukiusaamisen perimmäisiin syihin, kuten sosiaalisiin ongelmiin tai muuhun huono-osaisuuteen, vaan apuun tarvitaan esimerkiksi opiskelu- ja sosiaalihuoltoa. Kiusaaminen voi joissain tilanteissa jo nykyisellään täyttää rikoksen tunnusmerkistön: esimerkkinimikkeinä kunnianloukkaus, pahoinpitely ja yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen.

Yhteenveto

Koulukiusaaminen ja -väkivalta on viime vuosina herättänyt paljon huolta ja keskustelunavauksia. Molemmat käsittelyssä olevat aloitteet kertovat siitä, että lainsäädäntöön halutaan selkeämpiä kirjauksia ja puuttumismahdollisuuksia kouluissa tapahtuvaan henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan. Mikäli aloitteita ryhdytään jatkovalmistelemaan, SLL vaatii valmisteluvaiheessa tehtäväksi laajaa lapsi- ja nuorivaikutusten arviointia, johon kuuluisi esimerkiksi kyselyitä ja kuulemistilaisuuksia eri ikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden keskuudessa järjestökuulemisten lisäksi.

SUOMEN LUKIOLAISTEN LIITTO

Kouluväkivallan vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi on tärkeää tehdä puuttumiseen liittyvien säädösten ohella muutoksia toimintakulttuuriin. Lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä on tuettava varhaiskasvatuksesta lähtien ja vahvistettava myös huoltajien osaamista niiden tukemisessa. Kouluissa ja oppilaitoksissa tulee laatia yhteistyössä koko yhteisön kanssa turvallisemman tilan periaatteet ja vahvistaa erilaisin menetelmin yhteisöllisyyttä, lasten ja nuorten osallisuutta sekä yhteisiä käytänteitä häiriötilanteisiin puuttumiseksi. SLL edellyttää myös, että lukion laatuohjelmaan OKM:n toimenpideohjelmassa kaavailtua opiskeluhyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja ryhmään kuulumisen tunteen sekä opiskelijan saaman oikea-aikaisen ohjauksen sekä muun opinnoissa tarvittavan tuen vahvistamista aidosti edistetään muiden tärkeiden toimenpiteiden ohella.

Helsingissä 4.4.2022

Vilhelm Vähäsilta
Varapuheenjohtaja

Matti Mannonen
Pääsihteeri

Lisätietoja:
sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi